

Göteborgs Stadsbibliotek.

FESTSKRIFT
med anledning af den nya biblioteksbyggnadens
invigning den 6 oktober 1900

AF

L. WÅHLIN

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Lars Wåhlin** (1861-1930) har digitaliserats 2015 av **Göteborgs Universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i juli 2015 av Ralph E.

FESTSKRIFT

AF L. WÅHLINGÖTEBORGS STADSBIBLIOTEKS NYA BYGGNADGÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

FESTSKRIFT

MED ANLEDNING AF DEN NYA BIBLIOTEKSBYGGNADENS INVIGNING DEN 6 OKTOBER 1900

AF

L. WÅHLIN

wmm

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI, GÖTEBORG 1900Källor: Göteborgs Musei tjugofemàrs-berättelse, Göteborg 1888, särskildt däri: "Biblioteket 1S61 —1S86" af Karl Warburg, Göteborgs Stadsfullmäktiges handlingar, Göteborgs Stadsbiblioteks styrelses, dess byggnadskommittés samt Göteborgs Musei styrelses protokoll.å Göteborgs Stadsbibliotek nu inflyttat i det hem, hvilket Göteborgs stad beredt detsamma, och till hvars värdiga smyckande frikostiga medlemmar af samhället bidragit, och den nya byggnaden i dagarna skall högtidligen invigas för sitt ändamål, synes det lämpligt att kasta en blick på bibliotekets utveckling samt lämna en kortfattad redogörelse för den nya biblioteksbyggnadens tillkomst och inrättning.

Göteborgs Stadsbibliotek är strängt taget en helt ung institution: det bildades i slutet af år 1890 och trädde*i verksamhet med 1891 års ingång. Emellertid utgör det en direkt fortsättning af det förra Museibiblioteket och kan därför räkna sina anor upp till tiden för Göteborgs Musei stiftande eller till'och med ännu längre tillbaka. Ty då Göteborgs Museum i december 1861 invigdes,'fanns redan en naturvetenskaplig boksamling af omkring 1000 band, hvilken förut tillhört det äldre Naturhistoriska museet och blifvit skänkt dit af lifmedikus J. P. Westring. Tanken på ett museibibliotek af allmännare omfattning hade dock ingått i planen för det nya museet, och man hade genom S. A. Hedlunds nitiska bemödande lyckats att före museets öppnande åstadkomma en början till ett dylikt.

Dessutom hade Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle och länets Hushållningssällskap till Museibiblioteket öfverlämnat sina boksamlingar under villkor att de särskildt katalogiserades, så att de, därest så skulle beslutas, kunde äter afskiljas.

7Under den första tiden var det väsentligen genom gåfvor af enskilda personer som biblioteket ökades, och det ägde intet fast årsanslag. Tack vare lifligt intresse från allmänhetens sida växte biblioteket emellertid ganska raskt — år 1863 uppgick det till 5000 band förutom småskrifter men det säger sig själf att samlingen var tämligen ojämn. Jämte mycket värdefullt hade man fått icke så litet barlast och många af de skänkta arbetena voro dessutom defekta.

För kompletteringen äfvensom för inbindningen af de skänkta arbetena kunde föga påräknas ur Musei medel: den som härvidlag kom biblioteket till hjälp med rikliga bidrag, var grosshandlaren James J:son Dickson, en man, till hvilken biblioteket står i den största förbindelse, och som ända till sin död visade detsamma en storartad frikostighet. Sålunda bekostade han länge tidningarna och en del af tidskrifterna i det med biblioteket förenade läsekabinettet, och tid efter annan skänkte han till biblioteket sä väl enstaka dyrbara arbeten som större samlingar, såsom lektor V.Thams historiska bibliotek på 3000 band (1874), omkring 7000 dupletter ur Upsala Universitetsbibliotek (s. å.), professor C. Säves efterlämnade bibliotek, uppgående till omkr. 6000 band (1877), 400 band inköpta å auktionen efter Anders Fryxell (1882) samt (i förening med grosshandlaren Julius Lindström) en af arkivarien V. G. Granlund hopbragt, högst värdefull samling af svenska skrifter rörande nationalekonomi och näringar (1885).

År 1868 erhöll biblioteket den s. k. riksdagsmannakassan, hvilken uppgick till 9,713 rdr, med bestämmelse att räntan skulle användas till förseende af Musei läsekabinett med lämpliga tidskrifter och böcker.1

Med året 1871 inträdde en vändpunkt i bibliotekets utveckling. Lektor E. S. Fagerberg ingaf på Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhällets vägnar en motion till Stadsfullmäktige, att Göteborgs Museum vid den då förestående första utdelningen ur Renströmska fonden måtte erhålla dels ett anslag af 10,000 rdr för boksamlingens ökande, dels 5,000 rdr för upprättande af ett arkiv, som skulle upptaga historiska handlingar rörande Göteborg och kringliggande orter. Lektor Fagerberg framhöll i sin motion, att Musei bibliotek, hvilket genom sin offentlighet ägde

1 Då sedermera med slutet af är 1880 läsekabinettet indrogs, erhöll Museum tillstånd att "för Musei ändamål" använda räntan å riksdagsmannakassan.

8karakteren af ett stadsbibliotek, utgjorde den lämpligaste grundvalen för ett större, staden värdigt bibliotek. Stadsfullmäktige biföllo motionen i hvad som rörde anslaget till biblioteket.

Härmed hade biblioteket, som dessutom året förut fått sitt årsanslag ur Musei medel bestämdt till 700kronor1, fått en något säkrare ekonomisk grund, och man kunde börja ett mera planmässigt samlande af böcker.

Biblioteket växte också hastigt: 1869 beräknades det till 10,000 band, men 1876 till omkring 23,000.

Vid den andra utdelningen ur Renströmska fonden år 1879erhöll biblioteket pä motion af d:r Ch. Dickson ett anslagaf25,000 kronor attanvändas till inköp af utmärktare arbeten i vetenskap och vitterhetsamtskön konstsamt till utarbetande och tryckande af katalog.2 Likaledes tilldelade Stadsfullmäktige vid den tredje utdelningen ur Renströmska fonden Göteborgs Museum 25,000 kronor "till utveckling och förkofran af museets bibliotek".

Biblioteket inrymdes till en början i tredje våningen af museibyggnadens västra flygel, hvilken jämväl innehöll zoologiska och konst-samlingar. Sedan dessa lokaler 1864 uteslutande upplåtits åt den zoologiska afdelningen, erhöll biblioteket tvänne rum i byggnadens andra våning. Bibliotekets utveckling kräfde emellertid snart ökadt utrymme, hvadan 1873 en större sal i östra flygelns tredje våning inreddes för dess räkning. Efter hand tillades angränsande rum, så att biblioteket år 1886 disponerade hela den nämnda våningen. Härigenom vanns den fördelen att ett särskildt expeditions- och läsrum kunde inrättas, under det att förut den stora bibliotekssalen måst tjäna äfven för detta ändamål.

Biblioteket vårdades först af d. v. rektorn C.J. Meijerberg och efter dennes afflyttning från staden 1863 af fil. kand. C. 5. Warburg, af bägge utan någon ersättning. År 1864 beviljades ett mindre anslag ät bibliotekets föreståndare, och sedan löjtnanten Joh. Alfthan större delen af

1 Årsanslaget höjdes 1873 till 1,500 kr., 1888 till 2,000 kr. Härtill kom särskildt anslag till arvode åt bibliotekets föreståndare och biblioteksbiträde.

2 Af "Göteborgs Musei Biblioteks-katalog" ha 1880—89 utkommit 7 häften, omfattande afdelningarna historia, ortbeskrifning,etnografi, utländsk vitterhet, personalkunskap, litteraturhistoria, konsthistoria, teaterhistoria, ästetik, nationalekonomi.

b

9året fungerat såsom sådan, öfvertogs platsen af löjtnanten O. Lindhc, hvilken skötte biblioteket till den 1 juni 1869, då han afgick. Anledningen till hans tillbakaträdande var ett uttalande af museets revisorer för år 1868, att då biblioteket nu vore ordnadt och Musei finanser påfordrade inskränkning i utgifterna, det vore skäl att hemställa till ombudsmannen, det han utan särskildt arvode måtte äfven hafva tillsyn vid biblioteket. Följden blef, att biblioteket kom att sakna särskild föreståndare ända till år 1876, då dess utveckling omöjliggjorde en sådan anordning och som bibliotekarie anställdes d. v. docenten C. D. af Wirsén. D:r Wirsén afgick emellertid i juni 1878 och till hans efterträdare utsågs d. v. docenten K. Warburg, hvilken kvarstod som bibliotekarie till slutetafår 1890.

Bland mera betydande samlingar, som införlifvats med Göteborgs Musei bibliotek, må utom de förut nämnda anföras: P. Ekmans bibliotek (gåfva 1863), J. A. Lefflers botaniska bibliotek (inlöst för medel ur Renströmska fonden 1875), P. Wieselgrens boksamling (skänkt till biblioteket af Göteborgs stad 1877), en af grosshandlare C. D. Lundström skänkt större samling svensk dramatik (1877), som utgjort stommen till bibliotekets numera betydliga samling inom denna afdelning, hvilken sedermera särskildt kompletterades genom inrop å Silfverstolpeska ochBoval-liusska auktionerna (1879 och 1886); vidare återstoden af kon ung Karl XV :s boksamling, sedan statens bibliotek uttagit hvad de behöfde (enligt riksdagens pä motion af S. Wieselgren fattade beslut, 1879), tullförvaltaren A. Westrings naturvetenskapliga boksamling, särskildt rik pä värdefulla arbeten i entomologi (enligt testamentarisk disposition, 1882), auditören A. Svenssons bibliotek (enligt testamente, 1884), en stor samling svenska porträtt, skänkt af sedermera stallmästaren J. F. Dickson (1884), lektor K. Hartmans botaniska bibliotek och en del af professor/. E. Areschougs bibliotek (inlösta för medel ur Renströmska fonden 1887), en samling statistiska arbeten ur öfverdirektören F. T. Bergs bibliotek (gåfva 1887).

När ett samhälle äger ett offentligt bibliotek, som visat sig utvecklings-kraftigt, är det en tanke, som bör ligga nära till hands, att därmed förena andra boksamlingar, som till äfventyrs finnas pä platsen, med undantag naturligtvis för specialsamlingar, som äro fästa vid någon viss institution

10och dar ständigt behöfva vara till hands. Fördelen häraf är uppenbar. Mänga arbeten, som i det ena biblioteket stå helt isolerade och därför göra föga eller intet gagn, kunna efter sammanslagningen tjäna att utfylla luckor i det andras samlingar. Och för forskaren är det en gifven förmån att ha på ett ställe samlade de litterära hjälpmedel, som på hans ort stå honom till buds, hvarjämte de mindre samlingarna i allmänhet äro mer eller mindre svårtillgängliga och sällan erbjuda någon lämplig arbetsplats. Också hade man med inseende häraf, som nämndt, vid museets stiftande där deponerat så väl K. Vetenskaps- och Vitterhetssamhällets som länets

Hushållningssällskaps bibliotek. Ansatser att gå vidare på denna väg saknades icke. Sålunda hemställde styrelsen för Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset, att sjukhusets bibliotek skulle förenas med Museibibliote-ket, och beslut fattades också härom 1872, men kom icke till verkställighet, och när frågan tio år senare bragtes på tal, var utrymmet inom Mu-seibiblioteket för knappt att mottaga en så betydlig tillökning. Musei-styrelsen hade äfven 1872 med Göteborgs domkapitel inledt underhandlingar om sammanslagning af Latinläroverkets bibliotek eller det s. k. Stiftsbiblioteket med Museibiblioteket, men erhållit ett afböjande svar.

Emellertid afskiljdes K. Vetenskaps- och Vitterhetssamhällets boksamling år 1886 ur Museibiblioteket och uppställdes i ett särskildt rum inom bibliotekslokalen, som dock snart visade sig så trängt, att samlingen under några år blef så godt som otillgänglig.

Göteborgs Läraresällskaps bibliotek var också under någon tid inrymdt i Museibibliotekets lokal.

Den 10 november 1887 beslöto Stadsfullmäktige att med användande af för ändamålet donerade medel upprätta en högskola i Göteborg med lärostolar i de ämnen, som vanligen räknas till den filosofiska fakulteten. Dock ansågs, att Högskolan ej borde träda i verksamhet förr än dess fonder hunnit något ökas. En ytterligare donation möjliggjorde emellertid, att man kunde skrida till Högskolans förverkligande tidigare än man tänkt sig, och i skrifvelse af den 1 oktober 1889 hemställde styrelsen för Högskolan att Stadsfullmäktige ville besluta, att Göteborgs Högskolas verksamhet skulle taga sin början med läsåret 1891—1892.

11Under de förberedande arbetena för Högskolans organisation hade man också tagit i öfvervägande huru lämpligast det för Högskolans behof nödiga biblioteket skulle kunna åvägabringas. Helt naturligt fäste man sig genast vid tanken om Museibiblioteket såsom en grund för ett blifvande förenadt stads- och högskolebibliotek. Men med allt erkännande af den utveckling Museibiblioteket vunnit, fann man likväl, att det inom vissa discipliner nästan helt och hållet saknade hjälpmedel för bedrifvande af vetenskapliga studier, och att det äfven inom fack, som voro jämförelsevis rikt representerade, led af betänkliga luckor. Den 17 september 1889 hade Högskolans styrelse beslutit anmoda Musei styrelse att utse ett par personer att jämte tvänne af högskolestyrelsen valda personer och Museets bibliotekarie d:r K. Warburg rådgöra om de förändringar i Musei biblioteks organisation, som kunde synas ändamålsenliga med anledning af Högskolans förverkligande. Musei styrelse biföll denna hemställan, och i högskolestyrelsens ofvannämnda skrifvelse af den 1 oktober anfördes, huru man tänkt sig det blifvande bibliotekets ekonomi: utom Musei vanliga årsanslag för bokinköp och löpande utgifter samt dess anslag till arvode åt tjänstemännen, äfvensom de ur Renströmska fonden skänkta medlen skulle biblioteket erhålla af Högskolan dels ett årsanslag af 3,000 kronor, dels ock efter hand och i mån af behof anvisade anslag ur den s. k. organisationsfonden. Den nämnda af Högskolans och Musei styrelse gemensamt tillsatta beredningen uppgjorde sedermera ett förslag till reglemente för biblioteket, hvilket godkändes af Musei styrelse och med obetydliga förändringar likaledes af Högskolans styrelse. Den 13 november 1890 fastställde Stadsfullmäktige reglementet för Göteborgs Stadsbibliotek (Göteborgs Musei och Högskolas förenade bibliotek). Genom detta reglemente bestämdes, att Göteborgs Musei samt Göteborgs Högskolas bibliotek skulle sammanföras till en gemensam samling, kallad "Göteborgs Stadsbibliotek", utan att dock någondera af ofvannämnda institutioner på grund af sammanföringen frånträdde äganderätten till sin boksamling. Biblioteket ställdes under högsta ledning af en biblioteksstyrelse, bestående af sju ledamöter, tre utsedda af Göteborgs Musei styrelse, jämte två suppleanter för dessa, tre jämte två suppleanter för dessa, utsedda af Högsko-

12lans styrelse samt en, jämte en suppleant för denne, utsedda af de sex utaf förenämnda bägge styrelser valda ledamöterna. Styrelsen skulle utse inom sig dels en ordförande och en vice ordförande, delsen kassaförvaltare, dels en biblioteksinspektör.

Räkenskaperna skulle årligen öfverlämnas till två revisorer, sålunda utsedda, att Stadsfullmäktige vid de årliga valen af revisorer för granskning af Göteborgs Musei och Göteborgs Högskolas räkenskaper och förvaltning skulle bestämma, hvilka af dessa revisorer jämte deras suppleanter jämväl skulle granska Stadsbibliotekets räkenskaper och förvaltning.

Styrelsen skulle äga att på villkor, som den bestämmer, antaga bibliotekets tjänstemän samt fatta beslut om

bokinköp o. d.

Efter reglementets fastställande utsågo Musei och Högskolans styrelser ledamöter i den nya biblioteksstyrelsen, hvilken till sin ordförande valde med. d:r Rob. Fries.1

Sedan d:r Warburg efter sin utnämning till professor vid Göteborgs Högskola tagitafsked från bibliotekarieplatsen, utnämnde biblioteksstyrelsen den 18 december 1890 till hans efterträdare e. o. amanuensen vid Lunds Universitetsbibliotek L. Wåhlin, hvilken tillträdde platsen med 1891 års ingång.

Med det årsanslag, som stod det nybildade biblioteket till buds, var det en tämligen vansklig uppgift för detsamma att, utan att lämna sitt allmänt medborgerliga ändamål ur sikte, kunna något så när tillgodose Högskolans lärare med deras behof af vetenskaplig litteratur. Att detta ej kunde ske utan betydliga extra tillskott, var ju emellertid förutsedt. Redan före Stadsbibliotekets bildande hade Högskolans styrelse inköpt framlidne professor E. Löfstedts bibliotek i klassisk filologi, hvilket särskildt på den grekiska litteraturens område var särdeles rikhaltigt. Och sedermera har Högskolan alltjämt, i den mån dess tillgångar medgifvit, genom anslag dels ur organisationsfonden, dels ur uppkomna besparin-

1 Beträffande biblioteksstyrelsens sammansättning i öfrigt äfvensom de tid efter annan däri inträdda förändringarna hänvisas till den i slutet af denna skrift intagna förteckningen öfver styrelseledamöterna.

13gar lämnat biblioteket extra anslag till fyllande af de mest kännbara luckorna. Bland mera betydande samlingar, som sålunda införlifvats med Stadsbiblioteket, må nämnas professor A. Lysanders samling af latinsk litteratur (1891), sedermera (1895) kompletterad med ett urval ur professor F. W. Hciggströms bibliotek, samt en del af professor Th. Wiséns samlingar i nordisk filologi (1892). Genom sistnämnda förvärf, äfvensom genom sedan företagen ytterligare komplettering, har afdelningen fornnordisk litteratur, hvilken redan förut, tack vare den Säveska samlingen, var vackert representerad i biblioteket, blifvit särdeles rikhaltig.1

Äfven för bibliotekets ordinarie medel företogos, när tillfälle erbjöd sig, större inköp för kompletterande af någon viss afdelning. Sä inköptes 1891 en större samling zoologisk och paleontologisk litteratur, samt följande år dels ett större antal svenska teaterpjeser, dels - med bidrag af en välvillig gynnare — en af grosshandlare C. M. Carlander i Stockholm hopbragt unik samling af Almqvistiana. För öfrigt blef Stadsbiblioteket, liksom förut Museibiblioteket, ihågkommet med talrika gåfvor af så väl myndigheter som enskilda personer. Bland dessa gåfvor må särskildt nämnas ett urval ur Svenska Akademiens upplösta bibliotek (1891) samt en betydande samling af hufvudsakligen svenskt tryck, hvilken enligt erbjudande af K. Vetenskapsakademien utvalts ur de böcker, hvilka utgallrats ur akademiens bibliotek såsom därstädes obehöfliga (1893).

Likväl skulle det så väl för Högskolans lärare som öfriga vetenskaps-idkare i staden varit förenadt med stora svårigheter att här bedrifva något forskningsarbete, därest ickeStadsbiblioteket rönt välvilligt bistånd af rikare försedda bibliotek. Redan förut hade Kungl. Biblioteket låtit Museibiblioteket tjäna som mellanhand för begagnande af dess böcker här på orten. Denna utväg för tillfälligt anskaffandeaf litteratur har sedermera allt flitigare anlitats samt icke varit inskränkt till Kungl. Biblioteket: äfven universitetsbiblioteken samt Sveriges öfriga statsbibliotek, liksom i flera fall också Danmarks offentliga bibliotek, ha medgifvit lån af böcker och handskrifter till Göteborgs Stadsbibliotek, och jag begagnar här tillfället att uttrycka den stora förbindelse, hvari Stadsbiblioteket känner

1 Dessutom beviljade Högskolan vid tvänne särskilda tillfällen extra anslag för förvaltningskostnader samt höjde från och med år 1893 det ordinarie årsanslaget tiH 4,000 kr.

14sig stå för det tillmötesgående, det i detta afseende i så rikt mått fått röna; blott sällan har Stadsbiblioteket kunnat göra återtjänst med lån till andra bibliotek. Vid boklån från främmande håll har Stadsbiblioteket haft särdeles stort gagn af den sedan 1886 af Kungl. Biblioteket för Sveriges offentliga bibliotek gemensamt utgifna accessionskatalogen.1

Genom beslut af Musei styrelse den 11 april 1892 öfverlämnades åt Stadsbiblioteket vården af det förut med Musei historiska afdelning förenade arkivet2, och den 9 december samma år beslöt Göteborgs Kungl.

Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle, att dess boksamling åter skulle inordnas i Stadsbiblioteket samt förtecknas och värdas tillsammans med bibliotekets egna samlingar, under villkor att så väl böcker som katalogblad försåges med Kungl.Samhällets stämpel, och att särskild accessions-katalog fördes för Kungl. Samhällets räkning.

Stadsbiblioteket var till en början hänvisadt till Museibibliotekets gamla lokal. Det hyllutrymme, öfver hvilket det här förfogade, och hvilket redan förut varit knappt nog tillmätt, visade sig genast alldeles otillräckligt att mottaga de betydliga accessionerna. År 1891 uppsattes därför i stora bibliotekssalens midt en dubbelsidig hylla, hvilken bekostades af Göteborgs Museum, och följande år befanns det nödigt, att uppföra ett liknande hyllfack i det innanför bibliotekssalen befintliga rummet. Ökadt utrymme bereddes äfven därigenom, att år 1891 den utanför bibliotekslokalen belägna, till tafvelgalleri förut använda salen uppläts ät biblioteket och inreddes till expeditions- och läsrum. Den nya läsesalen erbjöd sittplatser för 16 personer samt inrymde det för allmänhetens fria begagnande afsedda referensbiblioteket, hvilket betydligt utvidgats, till stor del genom att å de olika facken utvälja och i läsesalen uppställa förut i biblioteket befintliga arbeten, som syntes härtill lämpliga. I läsesalen framlades dessutom i löpande årgång de flesta tidskrifter, som höllos ä biblioteket, hvarjämte äfven bibliotekets kataloger och bibliografiska apparat här anbragtes. Samtidigt hade biblioteket erhållit tvänne rum i andra väningen af museibyggnaden, hvilka genom en spi-

1 Från och med år 1888 är äfven Göteborgs bibliotek häri upptaget.

2 Redan 1890 hade Musei styrelse beslutit, att arkivet skulle förenas med Musei bibliotek, ehuru detta beslut återtogs, innan det kommit till utförande.

15raltrappa ställdes i förbindelse med bibliotekets öfriga lokaler, och af hvilka det ena användes som arbetsrum för bibliotekarien.

Vid inordnandet i bibliotekets samlingar af de nyvunna förvärfven visade det sig behöfligt att revidera hela bibliotekets uppställning: en del nya afdelningar mäste bildas, på många af de gamla hade det trånga utrymmet medfört rubbningar i ordningen och stundom hade samlingar af äldre böcker måst magasineras. Detta revisionsarbete var i afseende på de viktigare afdelningarna slutfördt med år 1893.

Större svårighet beredde katalogiseringen: biblioteket ägde visserligen en lappkatalog, omfattande nästan hela boksamlingen, indelad efter de olika facken och alfabetiskt ordnad inom dessa, sålunda bildande ett slags realkatalog. För de flesta afdelningarna var dessutom en kopia af lappkatalogen utskrifven i bokform, för några, såsom ofvan nämndt, fanns tryckt katalog. Utarbetad på skilda tider och efter olika grundsatser var denna lappkatalog, trots den omsorg, som nedlagts på åtskilliga afdelningars förtecknande, icke ägnad att utgöra stommen för Stadsbibliotekets blifvande kataloger. Det fanns därför intet annat val än att påbörja en fullständig nykatalogisering af hela biblioteket. Detta arbete, som påbörjades 1891 och alltjämt fortgår, har hittills omfattat följande afdelningar: språkvetenskap, klassisk, italiensk, spansk, portugisisk och isländsk litteratur, historia, kulturhistoria, biografi, genealogi, heraldik, geografi, resor, utsikter, etnografi, fornkunskap, religionsvetenskap, filosofi, estetik, polygrafer, statsvetenskap, statsrätt, internationell rätt, juridik, förvaltningsväsen, politisk ekonomi, sociologi, handel, en del af afdelningen litteraturhistoria samt några smärre afdelningar.

De katalogiserade afdelningarna ha,sålångttillgångarna medgifvit, kompletterats samt inbundits. Då emellertid en betydlig del af bibliotekets böcker äro oinbundna, ha medlen tyvärr icke räckt till att låta inbind-ningen hålla jämna steg med katalogiseringen.

Biblioteket förtecknas numera i tvänne kataloger, bägge utskrifna på lösa blad: en nominal- och en realkatalog. Nominalkatalogen upptager i en serie alla bibliotekets böcker alfabetiskt efter författare eller annat uppslagsord jämte s. k. hänvisningslappar. Realkatalogen är i likhet med bibliotekets äldre katalog indelad efter de i biblioteket befintliga huf-

16vudfacken och underafdelningarna samt inom de sistnämnda alfabetiskt ordnad på samma sätt som nominalkatalogen, med undantag för några fack, där — såsom å afdelningarna biografi och svensk topografi — arbetets föremål, eller — i fråga om lärda sällskaps publikationer — utgifnings-orten är bestämmande för

ordningen, hvarjämte i denna katalog förklarings- och följdskrifter äro plaserade efter de arbeten, till hvilka de höra. Framdeles torde realkatalogen komma att äfven utskrifvas i bandform för att till allmänhetens tjänst uppställas i läsesalen. Realkatalogen återger också boksamlingens uppställning på hyllorna, med undantag likväl af att i biblioteket böckerna äro uppställda i tvänne formatklasser: folianter (till hvilka äfven räknas större kvarter) och arbeten i mindre format, äfvensom att broschyrer (obundna böcker under 100 sidor) i allmänhet äro samlade i kapslar vid slutet af hvarje afdelning. Ett arbetes plats i biblioteket bestämmes sålunda af facksignaturen jämte det på titelbladet understrukna eller eljest angifna uppslags- eller ordningsordet. Till undvikande af misstag vid uppsättningen inlägges för hvarje uttaget arbete en pappskifva, på hvilken bokens titel äfvensom datum för dess uttagande antecknas. Detta uppställningssystem är visserligen ägnadt att väsentligen underlätta böckernas framtagande, men det torde kunna sättas i fråga om det ej framdeles borde kombineras med en nummer-signering med lämpliga språng. Särskildt på afdelningar, som innehålla många arbeten af samme författare och olika upplagor af dessa, är behofvet af en fastare ordning ganska kännbart.

Tjänstgöringen inom biblioteket besörjdes af bibliotekarien, amanuensen A. Sernström, hvilken redan 1877 anställts vid Museibiblioteket, samt af herr A. W. Björck, hvilken sedan år 1886 biträdt vid biblioteket hufvudsakligen med katalogisering och ordnande af olika afdelningar. Dessutom biträdde dåvarande löjtnanten, numera kaptenen E. G. Wockatz efter välvilligt erbjudande med arbete å biblioteket under hösten 1892 samt våren 1893. Att ökade arbetskrafter behöfdes för de omfattande arbeten, som förelågo, insåg biblioteksstyrelsen till fullo, ehuru förhållandena först år 1893 medgåfvo anställande af ytterligare en tjänsteman. Till e. o. amanuens förordnades då fil. doktorn S. Aberstén.

17Allt sedan Göteborgs Musei stiftande hade beredandet af tillräckliga och lämpliga lokaler för samlingarna varit den för institutionen både viktigaste och mest svårlösta frågan. Här är icke platsen att närmare ingå på de olika förslag till lösande af Musei byggnadsfråga, som tid efter annan framkommit.[1] Museum hade emellertid 1885 vid utdelningen ur Renströmska fonden erhållit 266,000 kronor till byggnadsföretag, och genom aftal med så väl Kungl. Maj:t och kronan som Göteborgs stad hade Museum vunnit dispositionsrätt öfver hela f. d. Ostindiska kompaniets hus. I oktober 1891 tillsattes en beredning med uppdrag att utreda lämpligaste sättet att afgöra byggnadsfrågan. Denna beredning ansåg den bästa utvägen vara att ombygga det gamla museihuset, men kom till den slutsatsen att hela ombyggnadsplanen måste grundas på möjligheten af att på ett eller annat sätt utom museibyggnaden bereda nya lokaler för biblioteket.

På anmodan af Musei styrelse yttrade biblioteksstyrelsen i skrifvelse af den 29 sept. 1892 rörande den ifrågasatta utflyttningen af biblioteket, att styrelsen ansåg det både önskligt och af behofvet påkalladt att biblioteket, så fort ske kunde, utbröts ur Museum såsom själfständig institution samt erhöll egna lokaler, ehuru styrelsen ej ansåg sig kunna afgifva något mera detaljeradt förslag rörande lämpligaste sättet för anskaffande af ett nytt bibliotekshus. Emellertid höll styrelsen för antagligt att, under förutsättning af att kommunen lämnade fri tomt, en biblioteksbyggnad skulle kunna uppföras och inredas för en summa af omkring 200,000 kr.

Och då Musei styrelse efter ärendets ytterligare utredning kommit till ett slutgiltigt resultat, anhöll den den 19 oktober 1893 hos Stadsfullmäktige, att det måtte medgifvas att styrelsen finge använda 215,000 kronor till förbättringar och reparationer af museibyggnaden i enlighet med bifogade ritningar och arbetsdevis. Då äfven detta förslag var baseradt på bibliotekets utflyttning, afgaf biblioteksstyrelsen på anmodan af Musei styrelse den 20 s. m. direkt till Stadsfullmäktige ett utlåtande, hvari biblioteksstyrelsen med hänvisning till sitt förra yttrande

i Jämför härom: Göteborgs Musei byggnad, historik utarbetad af Carl Lagerberg, i: Göteborgs Museum. En festskrift med anledning af Göteborgs Musei restaurerade byggnads invigning den 20 juni 1896. Göteborg 1896.

18i ärendet förklarade, att den visserligen icke hade något att invända mot den ifrågasatta utflyttningen, men ansåg sig böra uppställa som ett oeftergifligt villkor för densamma, att Musei styrelse förband sig icke blott att bekosta flyttning och inredning samt hyra för en af biblioteksstyrelsen godkänd lokal, intill dess biblioteket kunde erhålla egen byggnad, utan äfven att under samma tid bestrida utgifterna för lokalens uppvärmning samt för nödig betjäning.

Den 2 november s. å. biföllo Stadsfullmäktige Musei styrelses anhållan samt bemyndigade styrelsen att af räntan å byggnadsmedlen använda erforderligt belopp för bekostande af de i biblioteksstyrelsens skrifvelse omnämnda utgifterna.

Det gällde nu närmast att skaffa en någorlunda lämplig lokal, som provisoriskt kunde inhysa Stadsbibliotekets samlingar. Till en början hade man tänkt på östra delen af f. d. fattigförsörjningsanstalten utåt Stampgatan. Då emellertid en tillsatt beredning funnit, att det skulle bli förenadt med allt för stora kostnader att sätta denna lokal i brukbart skick, föreslog beredningen, efter att genom annonser ha infordrat anbud å hyreslediga lokaler, en lägenhet om sammanlagdt 17 rum i andra och en mindre del af tredje våningen i huset n:r 15 vid Södra Hamngatan såsom den enligt dess mening lämpligaste lokal, som kunde vinnas för biblioteket. Sedan biblioteksstyrelsen godkänt detta förslag, förhyrdes ifrågavarande lägenhet af Musei styrelse samt inreddes på dess bekostnad för bibliotekets ändamål efter en af bibliotekarien uppgjord plan. Den 17 april 1894 tog flyttningen sin början och var fullständigt afslutad den 8 maj. Emellertid kunde läsesalen redan den 30 april öppnas i den nya lokalen, dit då också expeditionen, som under hela flyttnin-ningen fortgått utan afbrott, förlades.

Att förskaffa biblioteket en egen byggnad måste nu blifva styrelsens förnämsta omsorg.

Tanken var icke ny. Redan 1885, då fråga var om anslag ur Renströmska fonden till utvidgande af Musei lokaler, framkom som ett alternativ ett af dåvarande bibliotekarien Warburg väckt förslag, att därest man

19icke kunde erhålla en summa tillräckligt stor för uppförande af ett konstmuseum eller ett naturhistoriskt museum, man skulle söka få ett anslag för uppförande af ett tidsenligt stadsbibliotek. Vid ärendets behandling hos Stadsfullmäktige vann detta förslag understöd af en minoritet. Och när Musei intendenter i slutet af år 1889 anmodats att yttra sig rörande användningen af Musei lokaler, sedan den nya flygeln åt Köprnansga-tan blifvit färdig, förordade bibliotekarien Warburg i ett särskildt yttrande återupptagandet af det är 1885 väckta förslaget och påpekade att under tiden förhållandena väsentligen ändrats, i det att de af Högskolan beslutade anslagen till biblioteket syntes båda en rik utveckling för detsamma. Genom bibliotekarien Warburgs försorg hade också en skiss till en biblioteksbyggnad blifvit utarbetad af arkitekten H. Hedlund.

Nu var biblioteket emellertid skildt från Museum och styrelsen fick börja frågans utredning på nytt. Samtidigt med det att biblioteksstyrelsen bifallit Musei hemställan om bibliotekets utflyttning, tillsatte den en beredning med uppdrag att afgifva yttrande om lämpligaste sättet att åstadkomma en ny biblioteksbyggnad, och utsåg till ledamöter i denna beredning professorerna E. Carlson och K. Warburg samt bibliotekarien.

Den 20 november 1893 inkom beredningen till styrelsen med ett betänkande, hvari den uttalade som sin mening, att enda sättet för vinnande af det afsedda målet vore, att vid närmast förestående utdelning ur Renströmska fonden söka erhålla nödiga byggnadsmedel något som för öfrigt redan påpekats i Musei styrelses skrifvelse till Stadsfullmäktige af den 18 juni 1893 — samt hos Stadsfullmäktige anhålla om upplåtande af lämplig tomt.

Då det kommit till beredningens kännedom, att önskningar uttalats, att en ändamålsenligare lokal måtte vinnas för stadens arkiv, fann beredningen det vidare lämpligt, om planen att förskaffa stadsarkivet bättre lokal kunde förverkligas i sammanhang med bibliotekets nybyggnad på så sätt att biblioteket och arkivet förenades i en byggnad och ställdes under gemensam förvaltning. Beredningen hade dessutom anmodat arkitekten H. Hedlund att efter en af bibliotekarien uppgjord plan utarbeta en ny byggnadsskiss.

Med anledning af detta betänkande beslöt styrelsen den 26 januari

201894 att hos Magistraten hemställa om tillsättande af en kommitté för att yttra sig angående den ifrågasatta föreningen af stadens arkiv med biblioteket. En sådan kommitté kom också till stånd, bestående af justitie-rådmannen H. Lindbäck, stadskamreraren P. Andrén med dåvarande kammarförvandten F. Hegardt, såsom suppleant, professor E. Carlson, bibliotekarien samt professor K. Warburg. Af flera skäl blef denna kommittés arbete fördröjdt, så att den först den 6 december afgaf sitt utlåtande, hvari tillstyrktes att vissa äldre serier af stadsarkivet i enlighet med en bifogad specifikation som depositum öfverlämnades till Stadsbiblioteket, när det

erhållit egen byggnad, under det att öfriga delar af arkivet såsom behöfliga för de dagliga göromålen å Rådhuset tillsvidare borde där förvaras, intill dess Magistraten kunde finna skäligt att ytterligare någon del öfverflyttades. Under den 5 februari 1895 biföll Magistraten i hufvudsak beredningens hemställan, men ansåg att det lämpligen borde anstå med sökande af Kungl. Maj:ts tillstånd till den sålunda beslutade åtgärden, till dess bibliotekets byggnadsfråga erhållit sin slutliga lösning, hvarom den i sin tid förväntade biblioteksstyrelsens meddelande.

Innan detta ärende hunnit slutbehandlas, hade emellertid förvaltningen af Renströmska fonden den 24 maj 1894 anmält hos Stadsfullmäktige, att den afsatt 500,000 kronor för utdelning år 1894.

Med anledning häraf beslöt biblioteksstyrelsen, hvilken genom professor E. Carlsons försorg af byggmästarefirmanJ. Dähn erhållit ett detaljeradt kostnadsförslag å uppförande af en biblioteksbyggnad i enlighet med den föreliggande skissen, slutande på en summa af 178,000 kronor, den 8 juni 1894 att hos Stadsfullmäktige anhålla att vid den förestående utdelningen ur Renströmska fonden erhålla dels 200,000 kronor till uppförande och inredning af en biblioteksbyggnad, eventuellt afsedd att inrymma äfven någon del af stadens arkiv, dels 50,000 kronor att efter hand intill nästa utdelning ur fonden användas för bokinköp, dels ock slutligen 100,000 kronor att under namn af "Renströmska biblioteksfonden" bilda en särskild fond, hvars räntor skulle vara afsedda att i enlighet med biblioteksstyrelsens beslut användas för betäckande af de ökade förvalt-

21ningskostnader och andra utgifter, en egen biblioteksbyggnad måste medföra.

Styrelsens ofvannämnda framställning upptogs som egen motion af fil. d:r Ph. Leman, direktör M. Olbers och professor E. Carlson, hvilka öfverlämnade densamma till Stadsfullmäktige.

Den beredning, som hade att yttra sig öfver de inkomna förslagen till användning af de Renströmska utdelningsmedlen, hemställde om bifall till biblioteksstyrelsens anhållan, sedan den under hand skaffat sig kännedom om, huru styrelsen tänkt sig den ärliga budgeten för institutionen. Därjämte föreslog beredningen, att den summa, hvarmed utdelningsfondens ränta vid årets slut kunde komma att öfverskjuta det till utdelning redan medräknade räntebeloppet, skulle tilldelas Göteborgs Stadsbibliotek såsom tillägg till dess byggnadsanslag.

Då ärendet den 20 december 1894 förekom till slutgiltigt afgörande hos Stadsfullmäktige beviljade dessa med 42 röster mot 15 ett anslag af 200,000 kronor för uppförande af en biblioteksbyggnad, eventuellt afsedd att inrymma äfven en del af stadsarkivet, förlagd å plats, som Stadsfullmäktige ville på ansökan af biblioteksstyrelsen anvisa. Minoriteten röstade för att ett anslag af 200,000 kronor skulle beviljas styrelsen för Göteborgs Stadsbibliotek, att jämte upplöpande räntor af styrelsen användas för Stadsbiblioteket i enlighet med förslag, som det skulle uppdragas åt styrelsen att uppgöra samt Stadsfullmäktiges pröfning och godkännande underställa. Dessutom beviljade Stadsfullmäktige 50,000 kronor för bokinköp samt, med 44 röster mot 12, 100,000 kronor till en biblioteksfond. Däremot tilldelades det ränteöfverskott, hvilket enligt beredningens förslag likaledes skulle tillfallit biblioteket, Göteborgs Arbetareinstitut. Vid beviljandet af dessa anslag fäste Stadsfullmäktige det villkor, att Stadsbiblioteket skulle ställas under en särskild inför Stadsfullmäktige ansvarig styrelse, hvilken bland annat årligen skulle underställa Stadsfullmäktiges pröfning den för nästföljande år uppgjorda budgeten. Dessutom anmodade Stadsfullmäktige styrelsen att inkomma med förslag till sådana ändringar i det då gällande reglementet för biblioteket, som föranleddes af nu fattade beslut, hvarvid skulle iakttagas, att ett visst antal af styrelsens medlemmar skulle väljas af Stadsfullmäktige.

22Öfver Stadsfullmäktiges beslut att anvisa 200,000 kronor till uppförande af en biblioteksbyggnad, eventuellt afsedd att inrymma äfven delar af stadsarkivet, hade läroverksadjunkten R. Brovall anfört besvär hos Konungens befallningshafvande. Hvarken Konungens befallningshafvande eller Kungl. Maj:t, hos hvilken adjunkten Brovall fullföljde sina besvär, funno skäl att göra ändring i det öfverklagade beslutet.

I enlighet med Stadsfullmäktiges beslut gick biblioteksstyrelsen oför-dröjligen i författning om uppgörande af förslag till nödiga ändringar i reglementet för biblioteket. Detta förslag fastställdes af Stadsfullmäktige den 31 januari 1895 och är ännu gällande.1 De viktigaste förändringarna gälla styrelsens sammansättning: denna består numera af nio ledamöter, fyra utsedda af Stadsfullmäktige, en utsedd af Magistraten, två utsedda af Högskolans

styrelse, en utsedd af Musei styrelse samt bibliotekarien såsom själfskrifven ledamot. Dessutom upphäfdes biblioteksinspektörs-befattningen.

Bestämmandet af platsen för den nya biblioteksbyggnaden föregicks af vidlyftiga utredningar och ett lifligt meningsbyte. Den 28 februari 1895 tillsatte styrelsen en beredning med uppdrag att framlägga förslag å tomter, som kunde ifrågakomma. Till ledamöter i denna beredning, hvilken hos sakkunniga personer borde söka nödiga upplysningar, utsågos professor E. Carlson, direktör M. Olbers samt bibliotekarien. De platser, vid hvilka beredningen särskildt fäst sig, voro den s. k. Bälte-spännareplatsen midt för stora teatern, en tomt i Kungsparken mellan Karl Gustafsgatans och Erik Dahlbergsgatans förlängningar, tvänne alternativ i Vasaparken, ett utmed Vasagatan och ett utmed Götabergsgatan, samt Hagatorget. Beredningen hade hos stadens byggnadschef major Ph. Åiqvist anhållit om undersökning af grundens beskaffenhet å dessa platser samt af honom erhållit ett detaljeradt utlåtande, hvari major Åqvist på anförda skäl förordade Hagatorget framför alla de öfriga föreslagna platserna. Sedan styrelsen dels af major Åqvist erhållit utlåtande om

1 En förändring rörande val af revisorer vidtogs på anmodan af Stadsfullmäktige sedermera och fastställdes den 11 november 1897. Genom denna förändring bestämdes, att det årligen skeende valet af revisorer skulle afse det kommande räkenskapsåret.

23ytterligare en ifrågasatt tomt i Kungsparken väster om Viktoriagatans förlängning, dels af stadsingeniören H. W. Brandel fått upplysning om den areal, som skulle kunna få disponeras för Stadsbibliotekets räkning i Vasaparken och å Hagatorget, företogs ärendet till behandling hos styrelsen den 19 maj 1895, hvarvid styrelsen i slutvoteringen med 4 röster mot 3 beslöt att i främsta rummet som byggnadsplats för biblioteket förorda den föreslagna tomten i Kungsparken mellan Karl Gustafs- och Erik Dahlbergsgatornas förlängningar, samt i andra rummet tomten i Vasaparken i hörnet af Vasa- och Götabergsgatorna. Mot detta beslut anfördes i till protokollet särskildt afgifna yttranden reservation af professor E. Carlson, bibliotekarien, grosshandlare O. Hasselblad och direktör M. Olbers, af hvilka de tre förstnämnda ansågo att styrelsen bort i främsta rummet ställa den ifrågasatta platsen å Hagatorget, under det att direktör Olbers förordade Vasaparken som den enligt hans mening lämpligaste byggnadsplatsen. Sedan Gatu- och vägförvaltningen samt Drätselkammaren efter remiss från Stadsfullmäktige afgifvit utlåtande i ärendet samt förordat Hagatorget — Drätselkammarens utlåtande var dock åtföljdt af trenne reservationer beslöto Stadsfullmäktige den 9 januari 1896 att tillsätta en beredning, som skulle dels yttra sig om vissa särskildt af Stadsfullmäktige uppgifna punkter och bland annat uppgöra en plan för anordnande i Vasaparken af platser för offentliga byggnader, dels ock utreda bibliotekets tomtfråga i ärendets hela vidd. Till ledamöter i denna beredning utsagos arkitekt E. Thorburn, direktör M. Olbers, major Ph. Aqvist, grosshandlare /. Wærn, justitierådman H. Lindbäck, bibliotekarien samt dåvarande stadsnotarien, numera justitierådman E. Trana. Vid behandlingen af bibliotekets tomtfräga tog denna beredning under öfvervägande icke blott de af biblioteksstyrelsen omnämnda platserna, utan äfven åtskilliga andra, som under ärendets diskussion kommit pä tal. I dess den 9 maj 1896 afgifna betänkande föreslogs som plats för biblioteksbyggnaden Hagatorget. Emot detta beslut hade dock reservationer afgifvits af herrar Thorburn, Olbers och Trana, hvilka förordade platsen i Vasaparken utåt Vasagatan och Götabergsgatan. När ärendet slutligen den 15 oktober 1896 förekom hos Stadsfullmäktige, beslöts med 34 röster

24mot 15 att åt biblioteket anvisa en byggnadstomt å Hagatorget om 5,570 kvadratmeter; minoriteten röstade för platsen i Vasaparken.

Innan tomtfrågan afgjorts, hade icke något vidare arbete på ritningar till biblioteksbyggnaden kunnat ifrågakomma, då ju en byggnads anordning till väsentliga delar är beroende af den plats, där den kommer att förläggas. Emellertid hade bibliotekarien på uppdrag af styrelsen år 1895 företagit en resa för att bese åtskilliga större bibliotek i Tyskland samt efter under denna resa vunna erfarenheter i vissa detaljer modifierat den först uppgjorda planen.

Sä snart Stadsfullmäktige fattat ofvannämnda beslut, gick styrelsen i författning om uppgörande af detaljerade ritningar och anmodade arkitekten Hedlund att i samråd med bibliotekarien omarbeta den förut uppgjorda

skissen. Sedan arkitekten Hedlund utfört ifrågakommande omarbetning af ritningarna, anmodade styrelsen byggmästaren F. O. Peterson att uppgöra ett kostnadsförslag för byggnaden. Styrelsen, som för sin del fann de uppgjorda ritningarna, så väl hvad byggnadens inredning, som dess yttre angick, särdeles tilltalande, men den beräknade kostnaden öfverskrida tillgängliga medel, beslöt öfversända ritningarna till närmare granskning af Kungl. Bibliotekets arkitekt, professor G. Dahl, med anhållan, att han ville, jämte omdöme öfver ritningarna i dess helhet, gifva anvisningar och förslag, hvarigenom kostnaden lämpligen kunde nedbringas. Sedan ritningarna granskats af professor Dahl samt i sam-räd med denne och bibliotekarien äfven af trenne framstående biblioteksmän i Stockholm, afgaf professor Dahl ett utlåtande, hvari han efter ett särdeles fördelaktigt totalomdöme om ritningarna meddelade några alternativa förslag till förenklingar och inskränkningar.

Sedan styrelsen pröfvat de olika förslag, som sålunda framlagts, uttalade den sig för vissa förändringar, afsedda att nedbringa kostnaden, enligt hvilka arkitekten Hedlund företog en ytterligare omarbetning. Som en ledande grundsats vid dessa förändringar betraktade styrelsen att icke vidtaga sådana inskränkningar, som framdeles skulle menligt inverka på byggnadens utvidgning: exempelvis ansåg styrelsen det lämpligare att tills vidare lämna en af de tre tilltänkta bokvåningarna oinredd, än att företaga en mera väsentlig inskränkning af husets bredd, hvilket alter-

d

25nativt föreslagits. Vidare fann styrelsen sig böra till grund vid uppgörande af det nya kostnadsförslag, hvarom den anmodat byggmästaren F. O. Peterson, lägga fasad af tegel, ehuru styrelsen fortfarande hyste förhoppning, att vid byggnadens utförande natursten delvis kunde komma till användning. Den 18 mars 1897 inlämnade styrelsen de omarbetade ritningarna, åtföljda af det nya kostnadsförslaget, till Stadsfullmäktige med anhållan, att styrelsen måtte efter utlyst entreprenad med alternativa förslag i afseende på fasadmaterialet fä uppföra biblioteksbyggnaden i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dessa ritningar och med användande af bästa möjliga material, som en kommande entreprenad visade med tillgängliga medel kunna åstadkommas. Denna anhållan biföllsaf Stadsfullmäktige den 1 april.

Styrelsen hade sålunda både byggnadsplats och af Stadsfullmäktige fastställda ritningar: det återstod nu att bringa byggnaden till utförande. För detta ändamål tillsatte styrelsen en byggnadskommitté, bestående af öfverstelöjtnant A. Braune, konsul J. Ekman, grosshandlare C. Wijk, professorJ. Vising och bibliotekarien. Byggnadskommittéen, hvilken inom sig utsett till ordförande professor Vising, till vice ordförande öfverstelöjtnant Braune samt till sekreterare bibliotekarien, utlyste den 10 juni 1897 allmän entreprenad å uppförande af biblioteksbyggnaden med alternativ i afseende på fasadmaterial. Fyra anbud inkommo, men då de alla visade sig för höga i förhållande till de disponibla medlen, kunde byggnadskommittéen icke antaga något af dem. Enda utvägen var att än en gäng omarbeta ritningarna, i afsigt att nedbringa kostnaderna. Och med aldrig svikande beredvillighet åtog arkitekten Hedlund sig äfven detta uppdrag. I afseende på grundläggningen erhöll dessutom byggnadskommittéen värdefulla anvisningar af majoren Ph. Åqvist, gående ut på en förenkling i sättet för detta arbete. De vidtagna förändringarna voro emellertid ej betydligare än att den kommande byggnaden fullt ut kunde anses uppförd "i hufvudsaklig öfverensstämmelse" med de inför Stadsfullmäktige framlagda ritningarna.

Den 27 december s. å. beslöt byggnadskommittéen att utlysa allmän entreprenad å uppförande af biblioteksbyggnaden i enlighet med de föreändrade ritningarna. Bland de sju anbud, som nu inkommo, beslöt bygg-

26nadskommittéen att antaga det af byggmästarefirman J. Dähn ingifna, hvilket uppgicktill 195,500 kronor. Detta anbudafsågvisserligen detalternativ, enligt hvilket byggnaden skulle utföras med tegel som väsentligt fasadma-terial, men så lifligt kommittéen än önskat att gifva byggnaden en gedignare utstyrsel, ansåg den sig icke kunna uppskjuta byggnadsfrågan vidare, och sedan byggnadskommittéens beslut godkänts af biblioteksstyrelsen i dess helhet, undertecknades kontraktet med byggmästarefirmanj. Dähn den 15 februari 1898. Omedelbart därpå började grundläggningsarbetet.

Emellertid ansågo rikmän inom samhället, att då en viktig kulturinstitution skulle skaffa sig ett eget hem, detta i sitt yttre borde vara ändamålet värdigt, och då de anvisade medlen icke räckte till att åstadkomma någon mera monumental byggnad, utfyllde de med högsint frikostighet de bristande tillgångarna. Herrar Aug. Röhss, Rob. Dickson, C.Wijk, P. Furstenberg, A-B. D. Carnegie & Co., Johansson & Carlander samt J. Edv. Levisson ställde till byggnadskommittéens förfogande en summa af sammanlagdt 34,000 kronor för att möjliggöra användande af kalksten i fasaderna till den utsträckning, som de uppgjorda ritningarna ursprungligen afsett, och kort därefter öfverlämnade herrar I. Wærn, E. Wijk samt Larsson, Seaton & Co. en summa af 3,000 kronor i och för utbyte af det tegel, som varit afsedt att användas i vissa delar af fasaden, mot en tegelsort, som vore mera lämplig i förening med kalkstenen. Tack vare tillmötesgående af entreprenören, arkitekten H. Dähn, kunde byggnads-kommittéen i devisen för det redan påbörjade byggnadsarbetet införa de förändrade bestämmelser, som föranleddes af dessa gåfvor.

Oafsedt tillfälliga afbrott, beroende pä väderleksförhållanden eller andra omständigheter, fortgick sedermera byggnadsarbetet ostördt. Vid slutet af år 1898 stod byggnaden under tak, och den 26 juni 1900 kunde den slutgiltigt afsynas. Åtskilligt inredningsarbete återstod emellertid, så att först på sensommaren 1900 byggnaden stod färdig att mottaga bibliotekets samlingar.

Byggnaden är uppförd å sockel af granit med användning af Siegers-dorfertegel och kalksten i förening till fasadmaterial. De horisontala bandlisterna äfvensom väggfälten mellan sockeln och första våningens fön-

27stervederlag äro klädda med s. k. nubbsten, under det att öfrig förekommande natursten, såsom listverk, pelare och omfattningssten är finhuggen. Portalen är utförd i marmor. Frisfälten rundtom byggnaden under attikan äro beklädda med terrakottaplattor.

Golfven i bottenvåningen och första bokvåningen utgöras af monier-hvalf, inhvälfda mellan valsade järnbjälkar, hvarpå cementgolf till 2T/a cm. tjocklek är utbredt, mellan första och andra bokvåningen är lagdt ett tunnt golf af monierbeton, likaledes på järnbjälkar. Golfvet mellan tredje bokvåningen, hvilken för närvarande står oinredd, och vinden är ännu icke utfördt. Trägolf förekomma endast i vaktmästarebostaden. Samtliga golf i bottenvåningens rum och i bokmagasinet äro belagda med lino-leummattor. Alla dörrar, som leda till bokvåningarna äro plåtbeslagna, likaså dörren till trappan, som leder upp från källarvåningen. Brandposter äro inrättade i bottenvåningen samt i hvarje bokvåning. Yttertaket är täckt med asfaltbeläggning. Alla fönster i byggnaden äro utförda i enlighet med det Flodqvistska systemet.

Vid uppgörandet af planen för byggnadens inredning har hufvudprinci-pen varit att visserligen strängt afskilja de för allmänhetens bruk äfvensom för den egentliga biblioteksförvaltningen afsedda lokalerna från bokmagasinet, men också ställa dessa bägge afdelningar i bekväm förbindelse med hvarandra. För detta ändamål ha expedition, läsesalar och arbetsrum förlagts till bottenvåningen, under det att alla våningar däröfver uteslutande äro afsedda att hysa själfva boksamlingen. De ofvan nämnda anordningarna i afseende på golf och dörrar torde fullt betryggande isolera bokmagasinet, under det att förbindelsen med bottenvåningen förmedlas genom tvänne trappor, bokhiss, ringledningar, talrör och telefon.

Till närmare orientering må följande beskrifning tjäna. Frän hufvudingången ät Vasagatan kommer man in i vestibulen, som är försedd med skåp för bevarande af ytterplagg. Här äro också anbragta tvänne marmortaf-lor, afsedda att upptaga namnen på bibliotekets främste gynnare. Följande namn äro redan inristade, å den ena taflan: Sven Renström, August Röhss, Anders Wilhelm Levgren, Pontus Furstenberg, Carl Wijk, samt ä den andra: Sven Adolf Hedlund,JamesJ:son Dickson, Robert Dickson, A.-B. D. Carnegie & Co. Glasdörrar leda frän vestibulen till expe-

28PORTALENSTORA LÄSESALENLILLA LÄSESALENPLAN AF BOTTENVÅNINGEN

PLAN AF FÖRSTA BOKVÅNINGENGENOMSKÄRNING

ditionslokalen, som vetter åt norr, och hvarest bokhissen är förlagd samt bibliotekets lappkataloger äro uppställda. Genom en scagliolvägg med stora rutor af spegelglas samt svajdörrar är detta rum skildt från den

likaledes åt norr förlagda stora läsesalen. Här äro anordnade 41 sittplatser med ett särskildt bord för hvarje person:1 så väl borden, hvilka äro golffasta, som de med armstöd försedda stolarna äro utförda i ek.2 Längs södra väggen äro så väl nere i salen som å det därstädes befintliga galleriet uppförda hyllor, hvilka inrymma det för allmänhetens fria bruk afsedda referensbiblioteket, och särskilda hyllfack äro dessutom inrättade, i hvilka tidskrifter äro framlagda i löpande årgång. Då det visat sig, att en stor del af de besökande väsentligen håller sig till referensbiblioteket, kommer detta, så snart tillgångarna medgifva det, att utvidgas, och en detaljerad plan för en dylik komplettering är redan uppgjord. Särskildt då

1 Å ett mindre antal af borden äro i skifvan infällda bläckhorn anbragta.

2 Stolarnas ben torde framdeles komma att skos med gummi för att förekomma buller och slitning af mattorna.

/

c 33Stadsbiblioteket kommer att hållas öppet å eftermiddagarna, såsom af-sikten är, torde fördelen af ett rikhaltigt handbibliotek komma att träda klart i dagen. Pä eftermiddagarna kunna nämligen, åtminstone tills vidare, inga böcker framtagas ur hufvudsamlingen, utan de besökande få åtnöja sig med läsesalens handbibliotek samt de där utlagda tidskrifterna, så vida icke någon i förväg anmält— personligen, genom telefon eller bref— att han vid ett kommande aftonbesök önskar få begagna sig af ett eller flera särskildt angifna arbeten. I och för aftontjänsten är elektrisk belysning inledd i hela bottenvåningen.1 Läsesalen upplyses af tre takkronor, lampor å läktaren samt dessutom af vid hvarje läsbord fästa lampor med golfkontakt. Frän stora läsesalen kommer man genom en gäng till den utåt Vasagatan vettande s. k. lilla läsesalen. Detta rum, som är dekoreradt med vägg- och takpanel samt möbleradt med ett större samt tre mindre bord äfvensom med skinnklädda stolar, är afsedt dels att erbjuda arbetsplatser åt personer, som i och för allvarligare studier önska mera lugn och bekvämlighet, än stora läsesalen kan erbjuda, dels ock att tjäna som sessionsrum för styrelsen. Dessutom har biblioteket genom detta rum en utväg att jämte fyllandet af sin egentliga uppgift äfven kunna bjuda ett hem ät härvarande vetenskapliga föreningar. Styrelsen har redan på därom gjord ansökan upplåtit lilla läsesalen åt Göteborgs Läkaresällskap för dess sammankomster, och Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle torde också komma att här ha sina sammanträden. Lilla läsesalen är försedd med särskild tambur utåt ve-stibulen. För öfrigt inrymmer bottenvåningen ett arbetsrum för amanuenserna, beläget intill expeditionsrummet, i hvilket bibliotekets samling af bibliografiska arbeten är uppställd, ytterligare ett arbetsrum, rum för bibliotekarien, packrum, samt toaletter, af hvilka de för allmänheten afsedda äro förlagda invid vestibulen. Vid sidan af bibliotekariens rum finnes inom dubbla dörrar — en järndörr och en plåtbeslagen trädörr — ett brandfritt hvalf, hvari värdefullare handlingar samt från andra bibliotek lånade handskrifter eller särskildt dyrbara böcker skola förvaras.

1 Alla i byggnaden förekommande belysningsledningar äro inlagda i Bergmannska pansarrör.

34Från bottenvåningen leda tvänne trappor upp till de lokaler, som äro afsedda att hysa den egentliga boksamlingen. Helt naturligt ha dessa lokaler anordnats i enlighet med dets. k. magasinssystemet. Bokmagasinet är afdeladt i trenne 2,4 m. höga halfvåningar, af hvilka tills vidare endast de två nedersta äro inredda med hyllor.

Hvarje bokvåning utgöres af en enda sal, hvilken sträcker sig öfver hela byggnadens vidd. Hyllfacken, hvilka äro dubbelsidiga och utgå vinkelrätt från långväggarna med lämnande af en fri gång i salens midt, äro så anordnade, att mellan hvarje par af hyllfack befinner sig ett fönster. Afstånden mellan hyllfacken är i allmänhet 1,24 m., på vissa ställen 2,05 m. Trappor och hiss medföra vissa afbrott i hyllkonstruktionen: de härigenom uppkomna lediga platserna äro afsedda dels att bereda rum för arbetsbord, dels till anbringande af hyllbord för planschverk, kartor o. d.

Hyllorna, liksom ståndarna, hvilka å hyllfackens gaflar utgöra hela väggar, men för öfrigt, i afsikt att åstadkomma rikligare ljustillgång och luftväxling, äro med mellanrum delade, äro utförda af trä. Ståndarnas utsidor äfvensom hyllornas framkanter äro oljemålade, under det att öfriga delar af hyllfacken äro betsade. I hyllfackens midt äro spända nät af galvaniserad järntråd för att förhindra att böcker från hyllfackens ena sida glida öfver i den motsatta. Samtliga hyllor, med undantag af den nedersta, äro flyttbara, och hvila på hyllstöd af

mässing med excentriskt anbringad tapp ("Stellstifte", "shelf-pins"), i och för hvilkas infästande ståndarna äro försedda med borrhål i dubbla rader. För att höja en hylla kan man således, om endast en mindre höjning erfordras, helt enkelt omvrida hyllstöden, medan man, om större afstånd kräfves eller man behöfver sänka hyllan, kan flytta hyllstöden i högre eller lägre belägna hål. Dessutom kan man efter behof minska eller öka antalet af hyllor på hvarje hyllfack.1

1 På senare tid ha en hel mängd nya förslag till konstruktioner af flyttbara hyllor framkommit (jmfr särskildt Jiirges, Die modemen Systeme von Biichergestellen mit verstellbaren Legeböden. Leipzig 1895). Många af dessa system ha vunnit varma talsmän, och i Centralblatt für Bibliothekswesen 1900 p. 369 uttalar/. Roediger som sin mening, att de excentriska hyllstödens tid kan anses som förbi. I motsats härtill vill jag

35Hyllfacken upptaga 1,989 kvadratmeter och erbjödo ursprungligen hyllplatser till en sammanlagd längd af 6,628 löpande meter: under inflyttningsarbetet minskades denna hyllängd något därigenom att åtskilliga hyllor måste uttagas för att bereda plats för böcker af större format. Då Göteborgs Stadsbibliotek äger ett betydligt mindre antal folianter och stora kvartband än hvad som i allmänhet förekommer i äldre bibliotek, torde den nuvarande hyllinredningen vara tillräcklig för en samling af omkring 200,000 band, och således byggnaden i sin helhet, när den blifvit fullständigt inredd, kunna rymma omkring 300,000 band.1

Källarvåningen inrymmer värmeledningsapparaten, afsedd för uppvärmning med varmt vatten, vaktmästarebostad — bestående af två rum och kök — ett arbetsrum, eventuellt afsedt att användas för bokbinderi-arbete, ekonomikällare samt dessutom en större lokal för bevarande af tidningar. Denna sistnämnda lokal har emellertid ännu icke inredts, då man velat vara fullt säker att källaren är fuktfri, innan det ömtåliga tidningstrycket dit inflyttas. Äfven i källarvåningen är elektrisk belysning inledd.2

Som kontrollanter ha fungerat för byggnadsarbetet i dess helhet arkitekten, lektor H. Hedlund samt för de elektriska anläggningarna ingeniören, lektor F. Lamm. Dessutom har bibliotekarien öfvervakat allt inredningsarbete.

Bland firmor, som af entreprenören eller direkt af byggnadskomittéen anlitats vid byggnads- och inredningsarbetet, må särskildt nämnas följande: Gegerfelt & Weijdling, hvilka inlagt värmeledningsapparaterna,

nämna, att vid boksamlingens inflyttning den här valda konstruktionen visat sig fullt praktisk. Och ehuru vissa system, exempelvis det Lipmanska och därmed analoga amerikanska system, i afseende pä bekväm manipulering synas ha vissa företräden, hyser jag starkt tvifvel att den verkliga nytta, man har af dylika anordningar, tillnärmelsevis motsvarar den högst betydligt ökade kostnad, som de medföra.

1 Den nuvarande samlingens storlek kan icke exakt uppgifvas, då hvarken räkning eller mätning kunnat företagas i den gamla lokalen. Med Sahlgrenska sjukhusets bibliotek och dupletter torde den uppgå till omkring 100,000 band.

2 En framtida utvidgning af byggnaden har man tänkt sig lämpligast böra ske genom tillbyggnad af flyglar vid gaflarna. En fasadskiss öfver den utvidgade byggnaden samt planritningar till de projekterade flyglarne äro utförda.

36Calvert & C:o,' som utfört de elektriska belysningsledningarna och äfven levererat det mesta af härtill hörande armatur, N. P. Calander, som utfört måleriarbetet, A. J. G. Bissmarck & Co., som ombesörjt vatten-och gasledningar,2 Ferd. Lundqvist & Co., som pålagt linoleummattor samt levererat elektriska kronor äfvensom diverse smärre till inredningen hörande artiklar, Hellefors bruks aktiebolag, som uppsatt hyllorna i bokväningarna, aktiebolaget J. A. Landén & Co., som utfört hyllorna i bottenvåningen samt åtskilligt mindre snickeriarbete, Landéns inge-niörsbyrå, som levererat bokhissen och inlagt talrör, Gusums bruks & fabriks aktiebolag, som tillverkat hyllstöden, Eskil Jonssons möbelfabrik i Jönköping, som utfört allt möbelarbete, samt tapetsör F. Petersen, som levererat och ombesörjt uppsättningen af gardiner.

Under de förberedande arbetena för nybyggnaden samt under byggnadsarbetets fortgång hade biblioteket i sin provisoriska lokal haft att kämpa med ganska stora svårigheter, hvilka med hvarje år ökades. Otvifvelaktigt var

denna lokal den lämpligaste, som för tillfället stod till buds, men ingalunda var den ägnad att hysa bibliotekets samlingar under så lång tid, som nu blef fallet. Utrymmet blef snart nog för trångt, och man måste tillgripa allehanda allt annat än biblioteksmässiga åtgärder, såsom att ställa böcker i dubbla rader, plasera dem liggande öfver bokraderna på hyllorna, uppstapla dem i högar eller rent af magasinera åtskilliga partier. Dylika anordningar försvårade naturligtvis i hög grad expeditionen, och särskildt pä ett par afdelningar uppkommo betänkliga rubbningar i ordningen.

Och under allt detta var biblioteket stadt i rask tillväxt. Högskolan beviljade vid flera tillfällen extra anslag för inköp af behöflig litteratur: särskildt medförde inrättandet af tvänne nya lärostolar oafvisliga kraf på fyllandet af befintliga luckor i boksamlingen. Styrelsen begagnade sig också, så vidt tillgångarna medgåfvo, af tillfällen som erbjödos att med biblioteket införlifva större eller mindre samlingar. Sålunda inköptes

1 Firman öfvertogs under arbetets gång af ingeniör J. R. Wood.

2 Gas användes endast till spisen i vaktmästarens kök samt till en lacklåga i packrummet.

371896 en större samling naturvetenskaplig, särskildt zoologisk litteratur,

1897 likaledes en åt biblioteket hembjuden samling zoologiska arbeten, 1897 och 1899 ett större antal värdefulla verk, hufvudsakligen inom den romanska Biologiens område. Och den välvilja från allmänhetens sida, biblioteket förut så ofta fått röna genom gåfvor, förnekade sig ej heller nu. Bland de mera betydande gåfvor, som under denna period kommo biblioteket till del, må särskildt nämnas följande. År 1894 erbjöd godsägaren A. Abrahamson ä Nääs biblioteket att ur hans boksamling uttaga hvad som kunde vara för detsamma önskvärdt att äga, hvarigenom biblioteket erhöll ett hundratal band äldre svensk och utländsk litteratur. År 1897 lyckades det biblioteket, tack vare bidrag af herr C. Wijk, att förvärfva fyra ytterst sällsynta svenska reformationsskrifter, hvilka tillhört komminister L. F. Palmgren, och bland hvilka särskildt må framhållas ett visserligen defekt, men unikt exemplar af den äldsta svenska psalmbok, som bevarats till vår tid. Samma år inropades å auktion i Stockholm ett betydligt antal äldre och nyare svenska dramatiska skrifter ur grosshandlaren A. Abramsons samling för medel, som hrr R. Dickson, A.-B. D. Carnegie & Co., C. Wijk, J. Ekman, O. Hasselblad, I. Wærn och K. Warburg ställt till bibliotekets förfogande. Samma år öfverlämnades äfvenledes till biblioteket en samling af hufvudsakligen dansk och norsk skönlitteratur af professor K. Warburg, hvilken för öfrigt både tidigare och sedermera ihågkommit biblioteket med värdefulla gåfvor.

År 1898 inköpte grosshandlaren m. m. Aug. Röhss och skänkte till Stadsbiblioteket det bekanta Tranemåla-biblioteket. Denna samling, som under en lång följd af år och med stora omkostnader hopbragts af f. d. ledamoten af riksdagens andra kammare L. Månsson i Tranemäla, omfattar öfver 25,000 n:r och innehåller hufvudsakligen äldre och nyare skandinavisk litteratur. Denna gåfva — den största och värdefullaste bok-gåfva biblioteket någonsin erhållit — var särdeles välkommen, då härigenom den i ett nytt bibliotek naturliga bristen på äldre litteratur i högst väsentlig mån afhjälptes, hvarjämte äfven mänga luckor i den nyare litteraturen utfylldes. Stadsbibliotekets styrelse hade också vid ett tidigare tillfälle tagit i öfvervägande, huru den skulle kunna förvärfva åt biblioteket ifrågavarande samling, och gifvit bibliotekarien i uppdrag att vid besök i

38Tranemåla taga närmare kännedom om samlingens beskaffenhet, men af brist pä medel nödgats uppgifva tanken på inköpande af densamma. Grosshandlaren Röhss bekostade äfven Tranemäla-bibliotekets hitfö-rande och har bestämt, att de medel, som kunna vinnas genom försäljande af dupletter ur detsamma, skola användas till inbindning af i samlingen befintliga oinbundna böcker samt till kompletterande af defekter.

Äfven följande år fick biblioteket mottaga en storartad donation. Framlidne grosshandlaren A. W. Lövgrens sterbhusdelägare läto nämligen i skrifvelse af den 19 maj 1899 meddela, att de med kännedom om det lifliga intresse, hvarmed den aflidne följt Stadsbibliotekets utveckling, beslutit att till biblioteket såsom gåfva öfverlämna samtliga de i hans efterlämnade boksamling befintliga böcker, tidskrifter och tidningar, hvilka biblioteket icke förut ägde, men skulle med sina samlingar vilja inför-lifva. På grund af detta frikostiga anbud har biblioteket ur A. W. Lev-grens boksamling uttagit icke mindre än 3,064 nummer, till större delen bestående af

nyare utländska arbeten inom olika fack, särskildt historia, biografi och geografi.

Det var naturligtvis icke möjligt att inrymma hvarken Tranemåla-bi-blioteket eller den Levgrenska samlingen i bibliotekets tränga lokaler: genom välvilligt erbjudande af försäkringsaktiebolaget Svea fick biblioteket tills vidare magasinera dessa samlingar à en för ändamålet särdeles lämplig vindsplats i bolagets hus vid Drottninggatan.

För bibliotek, som stå i förbindelse med institutioner, hvilka regelbundet utgifva vetenskapliga publikationer, gifva de internationella bytesförbindelserna en utväg till betydlig och värdefull ökning af samlingarna. Redan sedan läng tid tillbaka har Vetenskaps- och Vitterhetssamhället underhållit skriftbyte med ett antal in- och utländska lärda sällskap, hvarigenom Stadsbiblioteket nu kan uppvisa vackra serier af åtskilliga vetenskapliga tidskrifter och handlingar. Sedan Högskolan genom en frikostig donation satts i tillfälle att frän och med är 1895 utgifva en årsskrift, har biblioteket kunnat ingå bytesaftal med en ny krets af institutioner och särskildt kommit i tillfälle att i ganska stor utsträckning förvärfva dissertationer från utländska universitet. Inom Vetenskaps- och

39Vitterhetssamhället hade förslag väckts, gående ut på att Samhällets bytesförbindelser skulle utvidgas och, ehuru Samhället erhållit afslag å en ansökan om fribrefsrätt, beslöts, efter ytterligare utredning af en tillsatt kommitté, den 7 februari 1898 att i enlighet med nämnda kommittés förslag från och med år 1898 påbörja en fjärde följd af Samhällets handlingar, samt att sä snart första bandet af den nya följden förelåge till distribution, söka utverka ökning i den litterära bytesförbindelsen. De underhandlingar, som med anledning af detta beslut inleddes med ett stort antal lärda sällskap, ha haft till resultat, att Vetenskaps- och Vitterhetssamhällets litterära förbindelser högst väsentligt utvidgats. Ytterligare utsikt till ökade bytesförbindelser för Stadsbiblioteket ha yppats, sedan Göteborgs och Bohusläns Fornminnesförening, samtidigt med att den till Stadsbiblioteket öfverlämnade sin boksamling, beslutit att hädanefter ställa till bibliotekets förfogande ett visst antal exemplar af sina publikationer, i afsikt att därigenom möjliggöra byte med in- och utländska föreningar med likartadt syfte. Och början har gjorts till ännu ett annat slag af skriftbyte: några af stadens myndigheter ha välvilligt ställt till bibliotekets disposition flera exemplar af sina publikationer, i utbyte mot hvilka Stadsbiblioteket erhållit kommunalt och statistiskt tryck från annat häll. Derest dylikt byte kunde komma till stånd i större skala, framförallt med andra svenska städer, äfvensom med grannlanden, skulle Stadsbiblioteket för ringa kostnad kunna erhålla en samling, som säkerligen skulle erbjuda såväl offentliga myndigheter som enskilda personer ett värdefullt material vid utredningen af många kommunala frågor.

Att åstadkomma någon fullständig samling af svenskt tryck kan tydligtvis icke ingå i Stadsbibliotekets plan, men å andra sidan är det gifvet att i Sverige utgifna arbeten af någon betydenhet icke borde saknas där. Styrelsen hade tänkt sig en utväg att kunna förvärfva åt biblioteket en väsentlig del af det svenska årstrycket utan att behöfva anlita bibliotekets knappt tillmätta inköpsanslag genom att hos justitiedepartementet anhålla, att det årligen till departementet inkommande svenska årstrycket till sä stor utsträckning, som kunde medgifvas, mätte öfverlämnas till Göteborgs Stadsbibliotek, och gjorde äfven en framställning i detta syfte. I skrifvelse af den 18 maj 1897 meddelade departementet, att styrelsens

40anhållan endast i så måtto kunde bifallas, att Stadsbiblioteket finge under vissa villkor disponera öfver de till departementet insända landsortstidningarna.

Vidare må antecknas, att sällskapet Hortikulturens vänner år 1897 i deposition öfverlämnat till Stadsbiblioteket den inbundna delen af sin boksamling.

I detta sammanhang bör också nämnas att Göteborgs Läkaresällskap innevarande år erhållit medgifvande att, när den nya biblioteksbyggnaden blifvit färdig, fä å lämpligt ställe i läsesalen framlägga löpande år-gängar af sällskapets tidskrifter, hvarjämte öfriga sällskapet tillhöriga tidskrifter och böcker i deposition mottagits. Och slutligen har det gamla beslutet af år 1872 rörande Sahlgrenska sjukhusets bibliotek ändtligen kommit till verkställighet, i det att denna samling efter ny framställning af sjukhusstyrelsen hädanefter skall förvaras ä Stadsbiblioteket.

Då från och med år 1900 en ny af Stadsfullmäktige fastställd stat för biblioteket skulle tillämpas, hade styrelsen att tillsätta tjänstemän enligt denna stat och utnämnde den 29 december 1899 till förste amanuens fil. d:r S. Aberstén samt till andre amanuens amanuensen A. Sernsiröm. Samtidigt blef fil. kand. A. Bratt, hvilken med styrelsens medgifvande någon tid som volontär deltagit i arbetena inom biblioteket, efter ansökan antagen till e. o. amanuens. Kandidat Bratt har emellertid i augusti innevarande år lämnat sin befattning.

Ehuru inredningsarbetet ej var fullt afslutadt, påbörjades bibliotekets flyttning den 6 augusti 1900. Den 27 s. m., då det mesta af självfva huf-vudsamlingen var öfverfördt, förlades expeditionen, hvilken under tiden icke behöft afbrytas, till nybyggnaden, hvars stora läsesal då öppnades för allmänheten. Därefter inträdde några dagars afbrott i flyttningen. Ännu återstod emellertid ganska mycket, som skulle öfverflyttas: tidskrifter, tidningar, dupletter, Sahlgrenska sjukhusets och Läkaresällskapets samlingar, Tranemålabiblioteket, Levgrenska samlingen m. m., sä att flyttningsarbetet, som återupptogs den 3 september, först den 27 september var fullständigt afslutadt. Flyttningen har utförts på samma sätt som förra gången, så att böckerna i samma ordning, i hvilken de stått på hyllorna, ställdes i två eller tre rader i öppna med nummer för-

f

41sedda trälädor, hvilka särskildt för detta ändamål tillverkats. Medan ett visst antal lådor bortfördes, packades en ny omgång, vid hvars framkomst till nybyggnaden de först afsända voro tömda o. s. v. Så väl böckernas nedpackning som deras uppställande öfvervakades noga af tjänstemän. Och i det stora hela har flyttningen försiggått i god ordning. Emellertid blir det första arbete, som nu kommer att företagas, att revidera böckernas uppställning. Två eller tre afdelningar, som mest lidit af olägenheterna i den gamla lokalen, torde fä helt och hållet omordnas. Därnäst komma de stora bokgäfvorna, som förut varit magasinerade i aktiebolaget Sveas hus, att efter hand inordnas i bibliotekets öfriga samlingar.

Den uppgift, ett offentligt bibliotek i Göteborg närmast har att fylla, har i Göteborgs Musei tjugofemärs-berättelse af dåvarande bibliotekarien Warburg formulerats så, att biblioteket bör tillgodose dels veten-skapsidkarens behof af vetenskaplig och vitter litteratur i och för hans forskningar, dels den praktiske mannens behof af upplysning i olikartade frågor, dels öfverhufvud den kunskapssökande allmänhetens behof af bildande och underhållande läsning. Uppenbart är det dessutom att det, såsom af samme man på annat ställe framhållits, bör ingå i planen för biblioteket att så fullständigt som möjligt samla allt tryck rörande Göteborg, därvarande institutioner, föreningar o. d. Då det ifrågavarande trycket till största delen aldrig kommer i bokhandeln, måste emellertid biblioteket i detta stycke räkna på välvillig medverkan af de olika inrättningarna själfva, i hvilkas eget intresse det ju för öfrigt bör ligga att få sina publikationer i fullständiga serier bevarade för kommande tider.

Ofvan angifna program för biblioteket har fasthällits oförändradt, och det är icke att betrakta som något afsteg därifrån, när man under bibliotekets utveckling funnit nödigt att inskränka utlåningen af ren förströelselektyr — på förslag af Musei revisorer fann man sig föranlåten att från och med är 1890 medgifva lån af svensk prosavitterhet endast för sä vidt lånet afsäge någon vetenskaplig undersökning. Och att biblioteket genom föreningen med Högskolans bibliotek i afseende pä vissa fack er-

42hållit en mera utprägladt vetenskaplig karakter, bör icke göra något intrång på den mera populära sidan af dess verksamhet. De amerikanska "public libraries" visa bäst, huru väl ett bibliotek kan förena ett allmänt medborgerligt syfte med speciellt vetenskapliga.

Öfver hufvud taget torde Göteborgs Stadsbibliotek till hela sin läggning närmast kunna sammanställas med ett dylikt "offentligt bibliotek". I sä måtto skiljer det sig dock från flertalet af dessa bibliotek, att Stadsbiblioteket endast i ringa mån tillhandahåller lättare lektyr och icke erbjuder de besökande tillfälle till tidningsläsning. De uppgifter, som Stadsbiblioteket således lämnat å sido, men hvilka särskildt med hänsyn till de bredare lagren i samhället äro af stor vikt, fyllas emellertid här af en annan institution, Göteborgs Folkbibliotek, och man kunde nästan säga, att dessa bägge bibliotek, ehuru fullt fristående inrättningar, tillsammans bilda liksom olika afdelningar af ett "fritt offentligt bibliotek". På sista tiden har "enhetsbiblioteket" haft ifriga förespråkare: jag tror emellertid, att det åtminstone efter våra förhållanden får betraktas som en stor fördel, att det bildningsarbete, om

hvilket här är fråga, kunnat fördelas på sätt som skett. Vid en dylik arbetsfördelning kan hvardera institutionen lättare fylla sin speciella uppgift. Olikheten i uppgifter gör nämligen också en olikhet i bibliotekens anläggning och förvaltning önskvärd. Jag vill blott exempelvis påpeka, att Stadsbiblioteket måste söka att, så vidt möjligt, bevara böckerna i godt stånd för kommande tider och därföre på vissa håll inskränka sin utlåning, medan man i fråga om Folkbiblioteket kan säga, att de utslitna böckerna gjort största gagnet, och att Stadsbiblioteket med hänsyn till vetenskapens och litteraturens historia måste med samma omsorg förvara gammalt och nytt samt inrymma plats på sina hyllor åt icke så få i och för sig själf obetydliga arbeten, under det Folkbiblioteket bör väsentligen lägga an på att bjuda det inom olika riktningar representativa och fullgoda samt ur samlingen efter hand afskilja alla föråldrade böcker. Detta hindrar naturligtvis icke, att publiken delvis kan vara gemensam för bägge biblioteken.

43Till sist må det tillåtas mig att uttala det hopp, att Göteborgs Stadsbibliotek i sitt nya hem må gå en ljus framtid till mötes, att det i sin utveckling må motsvara de förväntningar, som samhället icke mindre än enskilda genom rika gåfvor visat sig ställa på detsamma, och att det i allt vidare utsträckning må så väl bidraga till främjande af vetenskaplig id, till spridande afbildning och väckande af kulturella intressen som också göra gagn på olika områden af det praktiska lifvet.FÖRTECKNING

ÖFVER

LEDAMÖTERNA I GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEKS STYRELSE

1890—1895'

UTSEDDA AF GÖTEBORGS MUSEI STYRELSE

Vilhelm Berg, kamrerare. 1890—91.

Robert Fries, med. d:r. 1890—95. Ordförande 1890—95.

Karl Warburg, professor. 1890—95. Biblioteksinspektör 1890 —95.

Erik Trana, fil. d:r, stadsnotarie. 1892—95.

Suppleanter

Max Olbers, kamrerare (sedermera direktör). 1890. Erik Trana, fil. d:r, stadsnotarie. 1890—91. Ernst Almqvist, förste stadsläkare. 1890—91. Hugo Koster, öfverläkare. 1892—95. Otto Mannheimer, v. häradshöfding. 1892—95.

UTSEDDA AF GÖTEBOFtGS HÖGSKOLAS STYRELSE Philip Leman, fil. d:r, advokat. 1890—95.

August Wijkander, professor. 1890—91. Vice ordförande 1890 91. Ernst Carlson, professor. 1890—95. Vice ordförande 1894—95. Hjalmar Edgren, professor. 1892—93. Vice ordförande 1892—93. Johan Vising, professor. 1894—95.

i Den 28 december 1894 beslöt den dåvarande styrelsen att afgå, så snart Stadsfullmäktige fastställt nytt reglemente, hvilket skedde den 31 januari 1895.

45Suppleanter

Anders Olof Heurlin, rektor. 1890—92.

Erik Bökman, läroverksadjunkt (sedermera rektor). 1890—91.

Johan Vising, professor. 1892—93.

Georg Lund, läroverksadjunkt. 1893—95.

Vitalis Norström, professor. 1894—95.

UTSEDDA AF DE AF OFVANNÄMNDA STYRELSER VALDA LEDAMÖTERNA

Max Olbers, kamrerare (sedermera direktör). 1890—95. Kassaförvaltare 1890—95.

Suppleanter

Fredrik Åkerblom, fil. d:r, redaktör. 1890 - 94.

Erik Bökman, läroverksadjunkt (sedermera rektor). 1895.

FRÅN OCH MED ÅR 1895

UTSEDDA AF GÖTEBORGS STADSFULLMÄKTIGE

Philip Leman, fil. d:r, advokat. 1895.

Georg Lund, läroverksadjunkt. 1895.

Max Olbers, direktör. 1895—96. Kassaförvaltare 1895-96.

Ernst Carlson, professor. 1895 96. Vice ordförande 1895—96.

Oskar Hasselblad, grosshandlare. 1895— Kassaförvaltare 1897—

Hugo Köster, öfverläkare. 1896—

Axel Braune, f. d. öfverstelöjtnant. 1897—

Johan Ekman, konsul. 1897—

UTSEDD AF GÖTEBORGS MAGISTRAT

Erik Trana, fil. d:r, stadsnotarie (sedermera justitierädman). 1895 — Vice ordförande 1897—

46UTSEDDA AF GÖTEBORGS HÖGSKOLAS STYRELSE

Johan Vising, professor. 1895—- Ordförande 1899— Karl Warburg, professor. 1895- 98. Ordförande 1897—98. Ludvig Stavenow, professor. 1899—

UTSEDDA AF GÖTEBORGS MUSEI STYRELSE

Robert Fries, med. d:r. 1895—96. Ordförande 1895—96. Carl Wijk, grosshandlare. 1897—

SJÄLFSKRIFVEN LEDAMOT

Bibliotekarien.SAMMANDRAG AF DEN ÖFVER BIBLIOTEKETS BEGAGNANDE FÖRDA STATISTIKEN

År Antal besökande Ungefärliga medeltalet för dag Till begagnande å stället framtagna band1 Utlånta band 1891 .... 5,185 17,16 2,568 4,820 1892 .... 6,290 20,69 3,385 4,395 1893 .... 6,181 20,39 3,520 4,572 1894 .... 6,471 21,35 4,669 4,551 1895 .... 8,009 26,43 6,124 5,108 1896 .... 8,603 28,39 5,311 5,317 1897 .... 7,768 25,64 5,050 4,371 1898 .... 8,161 26,93 5,133 4,754 1899 .... 7,736 25,44 5,225 4,657

Biblioteket har hållits öppet hvarje söckendag kl. 11 f. m.—3 e. m.

i Häri äro icke inräknade böcker, som tillhöra referensbiblioteket.

48SAMMANDRAG AF BIBLIOTEKETS INKOMSTER OCH UTGIFTER

INKOMSTER

År [-Behållning,-] {+Behåll- ning,+} gåfvor m. m. Musei anslag Högskolans anslag [-Anslag-] {+An- slag+} ur stadskassan Anslag ur Renströmska medlen för bokinköp Ränta à Renström-ska biblioteks-fonden Summa Ordin. Extra Ordin. Extra 1891 14: 13 4,000 1,700 :— 3,000 11,438:37 _ 3,000: — _ 23,152: 50 1892 1,010: 54 4,000 — 3,000 3,243: 75 — 3,000: — — 14,254: 29 1893 435: 15 4,000 — 4,000 1,872: 57 — 4,000: — — 14,307: 72 1894 1,026: 66 4,000 — 4,000 2,082: 04 — 4,109: 14 — 15,217:84 1895 775: 22 4,000 4,572: 45

4,000 831:24 — 5,000: — 2,000 21,178:91 1896 1,526:25 — 3,648: 48 4,000 1,802: 75 4,000 5,000: — 1,500 21,477: 48 1897 1,940:98 — 5,308: 62 4,000 136: 85 4,000 5,000: — 1,500 21,886:45 1898 856: 83 — 4,252: — 4,000 — 4,000 5,000: — 1,500 19,608: 83 1899 281:68 — 4,358: 50 4,000 — 4,000 5,000: — 1,500 19,140: 18

UTGIFTER

Ar Löner Bokinköp [-Inbindning1 Omkostnader-] {+Inbind- ning1 Omkost- nader+} och inventarier Hyra för lokal m. m. Förskott till nybyggnaden Behållning i Summa 1891 4,261 13,867: 70 1,111:13 2,906:43 _ __ 1,006: 24 1 23,152:50 1892 4,271 8,596: 16 564:97 497:01 — — 325: 15 14,254: 29 1893 5,000 6,128: 10 1,351: 17 816:34 — — 1,012: 11 14,307: 72 1894 5,000 7,518: 14 1,079: 13 845:35 — — 775: 22 15,217:84 1895 5,250 6,333:25 1,440:40 907:36 4,572: 45 1,227:70 1,447: 75 21,178:91 1896 6,500 7,998: 16 1,979:07 774:10 3,648:48 — 577: 67 21,477:48 1897 6,500 6,891:08 1,393: 10 1,010:83 5,308: 62 691:57 91:25 21,886:45 1898 6,500 6,405:71 1,241:04 1,137: 90 4,252: - — 72: 18 19,608:83 1899 6,500 5,371:89 1,003: 95 1,796: 10 4,358: 50 — 109:74 19,140: 18

1 Dessutom har Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhället till inbindning af K. Samhället tillhöriga böcker anslagit år 1894 600 kronor, år 1895 likaledes 600 kronor, år 1896 300 kronor samt hvartdera af åren 1897—1899 150 kronor.

s

49Det af Stadsfullmäktige godkända budgetsförslaget för år 1900 upptager följande poster:

INKOMSTER

Stadens anslag... 4,000

Högskolans ordinarie anslag... 4,000

Ränta å Renströmska biblioteksfonden.................................. 4,000

Af Renströmska medlen för bokinköp och inbindning............... 6,000

Det förut å Musei stat upptagna anslaget till hyra m. m............. 3,500

Öfverskott å Museum beviljade medel för Stadsbibliotekets räkning 600

22,100

UTGIFTER

Aflöningar... 8,960

Bokinköp och inbindning.. 7,000

Eldning och belysning 2,000

Assurans 400

Hyreskostnader till den l:ste oktober.................................. 2,250

Flyttningskostnader.. 990

Öfriga omkostnader 500

22,100

I räkenskaperna för år 1900 komma dessutom åtskilliga af Högskolan beviljade extra anslag att ingå.

Räkenskaperna för uppförandet och inredningen af nybyggnaden äro ännu icke afslutade, hvadan något sammandrag af dessa icke kan införas här.

w

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI GÖTEBORG